

Buca Hasanağa Bahçesi'nin kullanım sürecinde mekânsal analizi

Çiğdem KILIÇASLAN¹, Emine MALKOÇ TRUE²

¹Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü 09100 Koçarlı, AYDIN

²Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü 35100 Bornova, İZMİR

Alınış tarihi: 25 Temmuz 2017, Kabul tarihi: 09 Şubat 2018

Sorumlu yazar: Çiğdem KILIÇASLAN, e-posta: c.kilicaslan@hotmail.com

Öz

Parklar, içerisinde yer aldıkları yerleşimler için vazgeçilmez olup kentsel yaşam kalitesine katkıları yönüyle oldukça önemlidir. Sahip oldukları çok yönlü işlevleriyle büyük kentlerde birer çekim noktasına dönüşen bu mekânların üretiminde, özellikle planlama aşamasından başlayarak tasarım ve uygulama aşamalarında da devam eden bazı yanlışlıklar bulunmakta, bu da mekânın performansını etkileyerek kullanım sürecinde tatminsizliklere sebep olmaktadır. Bu noktadan hareketle, önemli bir tarihi geçmişe sahip olan Hasanağa Bahçesi, çalışmanın ana materyalini oluşturmaktadır. Parkın araştırma alanı olarak seçiminde; Buca İlçesi için önemli bir açık alan olma özelliği ile kullanıcı ve aktivite çeşitliliği etkili olmuştur. Çalışmada görsel analiz araştırma yönteminden yararlanılmış, veri toplama aşamasında araştırmacı grubunun yanı sıra, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü lisans öğrencileri ile mimarlık meslek disipliniyle yakından ilişkili peyzaj mimarı, şehir plancısı, endüstri mühendisi, inşaat mühendisi vb. gibi farklı uzmanlıklara sahip kişilerin de değerlendirmelerine yer verilmiştir. Araştırma alanı; genel özellikleri, rekreasyonel, eğitsel, sosyal ve kültürel işlevleri yönleriyle analiz edilmiş, elde edilen rakamsal verilerden hareketle söz konusu mekânın kullanım kararlarını ve tasarımını yönlendirecek öneriler geliştirilmiştir. Çalışma sonucunda, araştırma alanının mekânsal açıdan kısmen yeterli olduğu görülmüş özellikle mekân kullanımını daha da zenginleştirmek adına bazı öneriler getirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Hasanağa Bahçesi, mekânsal analiz, park, İzmir

Spatial analysis of Buca Hasanağa Garden in the post occupancy process

Abstract

Parks are indispensable places for the settlements where they are located and are very important in terms of their contribution to the quality of urban life. There are some inaccuracies in the production of these spaces, which have become points of attraction in the big cities with their multifunctional functions, especially starting from the planning phase and continuing in the design and application phases This causes the dissatisfaction in the usage process by affecting the performance of the space. From this point, Hasanağa Garden, which has an important historical background, constitutes the main material of the work. In the selection of the park as a research area; the diversity of users and activities and its being an important open space for Buca was effective. A visual analysis research method was used in the study. In addition to the research group, Ege University Agriculture Faculty, Landscape Architecture Department students and landscape architects, urban planners, industrial engineers, construction engineers, and so on, closely related to the discipline of architecture, have also been included in the evaluations. The research area was analysed by general features as well as recreational, educational, social and cultural functions. Based on the numerical data obtained, suggestions were developed to guide the use decisions and design of

the space. As a result of the research, it has been found that the research area is partially sufficient in terms of spatial features, in particular, some suggestions have been made in order to enrich the use of the space.

Key words: Hasanağa Garden, spatial analysis, park, İzmir

Giriş

Parklar, çeşitli fonksiyonlardan oluşmuş kent dokuları (konut, endüstri, ticaret, eğitim vb.) arasında dinlenme ve eğlenmeye olanak sağlayan en önemli kentsel rekreasyon alanlarından (Uzun, 1993). Başka bir deyişle, kentlerin ilgi merkezleri olup hemen her insanın yararlanacağı rekreasyonel olanak ve tesislere sahip yeşil alanlardır (Özkan, 1981). Park için yapılan tanımlar incelendiğinde, genel olarak park alanlarının, insanların yaşam süreçleri içerisinde nefes aldığı alanlar olarak ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Parklar, yoğun çalışma ve yaşam mücadelesi içerisinde bireyin kendisi için de bir şeyler yapmasına olanak sağlayan, bireyi rahatlatan, mutlu eden, doğayla iç içe olmasını sağlayan, farklı fonksiyonları bir arada barındıran, çeşitli aktivitelerin yapıldığı alanlardır (Kandemir, 2010). Parklar, 18. yy.da gerçekleşen sanayileşme ve hızlı kentleşme sonucu oluşan sağlıklı ve parçalanmış kentsel çevrelere bir tepki olarak 19 yy.da batıda ortaya çıkmıştır (Koh and Beck, 2013).

Parklar, uzun yıllardır kentsel yerleşimlerin fiziksel ve estetik kalitesine katkı sağlayan en önemli mekânlar olarak tanımlanmışlardır. Ancak son yıllarda parklar ile ilgili olarak yeni bir bakış açısı ortaya çıkmış olup, bu bakış açısı, politikacıların, uygulayıcıların ve toplumun, parkların iş olanakları, gençliğin gelişimi, toplum sağlığı ve toplumsal yapılaşma gibi büyük ölçekteki politikalar geliştirebilmesi yönünde taşıdığı önem üzerinde durmaları gerektiğine odaklanmaktadır (Walker, 2016).

Önder ve Polat (2012); "Kentsel Açık - Yeşil Alanların Kent Yaşamındaki Yeri ve Önemi" başlıklı çalışmalarında, kentsel açık - yeşil alanların ekonomik işlevlerinden bahsetmekte, turizm ve iş imkânı sağlama yararına değinmektedir. Ayrıca aynı çalışmada yeşil alanların sosyal işlevlerine değinilmekte, eğitim ve kültürel faaliyetlere imkân sağlama, suç oranını azaltma, toplumsal gelişmeye katkıda bulunma ve kamu sağlığını koruma işlevleri

gündeme getirilerek yukarıda sözü edilen bakış açısı desteklenmektedir.

Parklar farklı görüşte insanları bir araya toplayan demokratik "ortaklıklar" olup insan sağlığı, çevre ve finans konularını teşvik ederek son yıllarda giderek yok olan toplumsal ve sosyal canlılık duygusunu arttırmaktadır (Loures et al., 2007).

Demir (2006); "Toplumsal Değişme Süreci İçinde Gençlik Parkı: Sosyolojik Bir Değerlendirme" başlıklı çalışmada, Ankara Gençlik Parkı örneğinden yola çıkarak park kullanma olgusunu açıklamakta ve günümüzde yeni kentlilerin / kent yoksullarının kenti tanımalarında ve rekreasyon olanaklarından yararlanmalarında belli bir işlevi üstlendiğini vurgulamaktadır.

Uyanık (2016); "Yeni Kent Kurgusunda Rekreatif Yeşil Alanlar ve Parklar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma" başlıklı çalışmada, rekreasyona duyulan ihtiyacın demokratik bir toplumun yaratılmasına imkân sağladığından bahsetmekte, kamusal mekânların dolayısıyla önemli kamusal mekânlardan bir tanesi durumunda olan parkların, toplumsal yaşamın oynandığı bir sahne olarak tasarlandığı vurgulanmaktadır.

Parklar, buldukları kent bölümü, kapladıkları alan büyüklüğü, içerdikleri rekreasyonel olanak ve tesisler ile hizmet verdikleri alanın çeşitli özelliklerine göre;

Cep parkı,

Mahalle parkı,

Semt parkı,

Kent parkı,

Bölge parkı biçiminde sınıflandırılmaktadır (Özkan, 2001).

Semt parkları kullanıcılara uygun aktiviteleri sağlayan, rekreasyonel faaliyetlere imkân sunan parklardır. Merkeze yakın, ara yollara bağlantısı bulunmaktadır. Aktiviteler olarak takım veya bireysel sportif faaliyetler sunar. Geniş oyun alanları, basketbol, futbol gibi saha oyunları, su yüzeyleri, yürüyüş alanları ve genel açık alanlara sahiptir (Özkır, 2007).

Gold (1980)'a göre; semt parkları, kentsel nüfus tarafından gereksinim duyulan yakın rekreasyon olanaklarını destekler ve mümkün ise okullara bitişik olmalıdır. Semt parklarında, oyun alanları ve mahalle parklarında yer verilemeyen bazı rekreasyon kullanımlarına yer verilir. Semt parkı yoğun olarak gençler tarafından kullanılmaktadır.

Gençlerin hareketliliklerinin fazla oluşu servis yarıçapının giderek artmasına neden olmaktadır. Semt parklarında tenis kompleksi, yüzme havuzu, çok amaçlı sahalar, sosyal merkez ve otopark gibi kullanımlar bulunabilir. Bu parklar için en iyi konum toplu taşıma aksları üzeri ya da yakınıdır (Özkr, 2007).

Semt parkları birkaç mahalleye hizmet verecek parklardır. Aktif ve pasif rekreasyon etkinliklerine olanak sağlar. Hizmet yarıçapları 3000 metredir. 40-200 dekar büyüklüktedir (Özkan, 2001). Yine Ertekin (1992)'e göre; semt parkları 1000-5000 arası konuta hitap etmeli ve 40-200 dekar arasında büyüklükte olmalıdır (Boyacı, 2010). Genel olarak semt parklarının Büyüklüğü en az 40 da olmalı, bir tane önemli aktiviteyi bulundurmalı, en az 50 araçlık otoparkı olmalı, ulaşılabilirlik uzaklığı 2-3 km olmalıdır (Whitfield, 2001).

Görsel analiz çalışmaları, bir yerin niteliğini ve görsel öğelerinin birbirleriyle olan etkileşimini algısal temelde belirlemeye yönelik çalışmaları kapsamakta olup fiziksel planlama, tasarım, uygulama ve bakım süreçlerine yönlendirici veri sağlama yönüyle önemli bir araçtır (Kaplan ve ark., 2000). Bu bağlamda, toplumsal yaşama ve içerisinde yer aldığı kente sağladığı yararlar temelinde, Buca Hasanağa Bahçesi'nin mekânsal analizini temel alan bu çalışma;

- Araştırma alanının genel özelliklerini ortaya koymak,
- Halkın bu mekânı kullanımına yönelik eğilimlerini saptamak,
- Parka ilişkin mekânsal değerlendirmelerde bulunmak,
- Kriterler yardımıyla mekânın kullanılabilirliğini değerlendirerek performansını belirlemek,
- Yaşam kalitesini dolayısıyla mekânın çekim gücünü artırarak kamusal bir mekân olarak kullanımını zenginleştirmek,
- Yerel yönetimlere rehberlik etmek ve
- Benzer özellikli mekânların analiz ve değerlendirme çalışmalarına referans olması amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Materyal ve Yöntem

Materyal

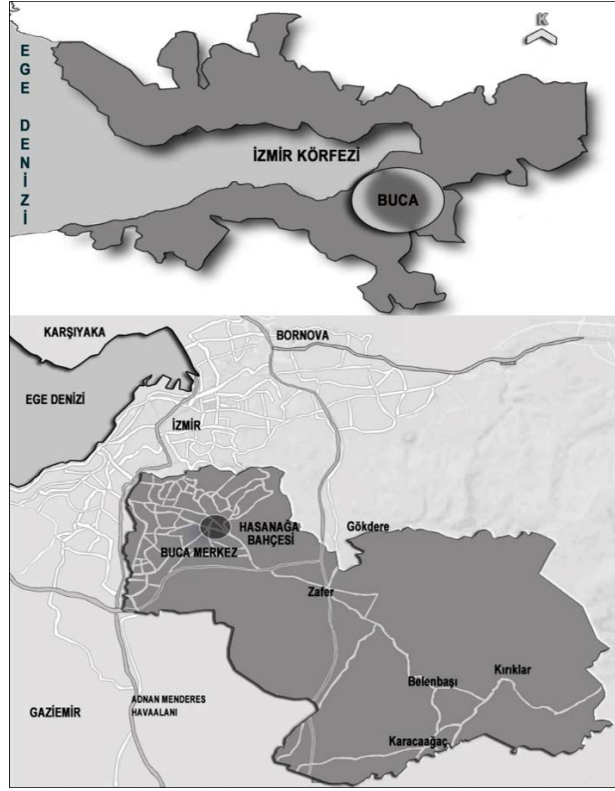
Genel kabul olarak Levantenler, ticaretle uğraşan, Avrupa'dan bu amaçla Anadolu'ya göç etmiş Avrupa kökenli insanların oluşturduğu topluluktur.

Yabancılar tanınan imtiyazlarla birlikte Levantenlerin etkileri ekonomik ve sosyal yaşamla birlikte fiziksel çevrede de kendisini göstermiştir (Açık Güneş, 2010). Genelde İngiliz, İtalyan, Fransız ve Hollandalı olan bu azınlıklar Osmanlı döneminde önemli ticaret merkezi olan İzmir'e gelerek yerleşmişler ve ticari faaliyetlerine de buradan yürütmüşlerdir. İzmir'e gelen Levantenler İzmir'in özellikle Bornova ve Buca semtlerini tercih etmişler, yaşantılarını ve ticari hayatlarını da bu iki merkezden yürütmeye başlamışlardır (Özeker, 2011). İzmir'in 9 km. güney doğusunda bir plato üzerinde kurulmuş olan Buca banliyösü kendine özgü ilginç özelliklere sahiptir. Üstelik benzer pek çok yerleşmenin aksine bir transit yolu üzerinde olmasının verdiği avantajla fiziksel özelliğini halen korumaktadır (Erpi, 1987). Zengin bir ekonomi, zengin bir kültür çeşitliliği Buca'da zengin ve zevkli bir kent dokusu meydana getirmiştir. Bu doku, Buca'nın elverişli doğal ortam koşullarıyla bütünleştirilmiş Levanten ve Rumlara özgü malikâne, ev ve dini nitelik taşıyan yapıları ortaya çıkarmıştır (Oban Çakıoğlu, 2006). Buca'ya yerleşen Levanten aileler Buca'yı bir sayfiye beldesi olarak görmüşler, yeni mimari tarzları ile Buca'da önemli tarihi yapıları da ortaya koymuşlardır (Özeker, 2011). Geniş araziler içinde konumlanmış Levanten konutlarının, dışa kapalı, ulaşılmaz, ayrıcalıklı ifadelerini sağlayan temel faktörlerden biri içinde yer aldıkları arazi, peyzaj tasarımı, arazi sınırlama elemanları ve gösterişli giriş kapılarıdır. Konutların bahçelerinde gözlenen temel elemanlar; havuzlar, bu havuzları süsleyen gösterişli fiskiyeler ve/veya heykeller, kameriye ve gazebolar, pik döküm aydınlatma elemanlarıdır. Söz konusu peyzaj tasarımlarında kullanılan mimari öğelerin yanı sıra çiçek tohumlarının ve ağaçların da büyük bir kısmı Avrupa'dan getirilmiştir. Bornova ve Buca Levanten konutlarının bahçelerinde kullanıcının ulusal kimliğinin belirleyici rolü dikkat çekicidir. Buca'da yer alan Baltazzi ve Aliberti konutlarındaki özgün tasarımlarda olduğu gibi, İtalyan kullanıcılara ait arazilerin net geometrilerle bölünmüş olduğu, havuz, kameriye, heykel gibi elemanların aksiyel düzenlemeler üzerine oturtulduğu saptanmaktadır. İtalyan bahçelerinde gözlenen bir diğer özellik, yoğunlukla dut ağacı sıraları, bazı bölümlerde ise bodur bitkilerle tanımlanmış yürüyüş aksları, promenatlarıdır. Doğaya ve kırsal alanlara düşkün tutumları ile tanınan İngiliz topluluğun bahçelerinde ise, arazi içinde ormansı bir hava yaratan, belli

geometrilere oturmayan bir anlayışla kurgulanmış koruluk ve ağaç dizileri ön plandadır (Akkurt, 2004).

Araştırma alanı bir Levanten köşkünün bahçesi olup İzmir Kenti Buca İlçesi sınırları içerisinde yer alan Hasanağa Bahçesi'dir (Şekil 1 ve Şekil 2). 107.615 m²'lik alana yayılan Hasanağa Bahçesi'nin ilk sahibi İtalyan Levanten işadamı Aliotti'dir (İzmir Kültür ve Turizm Dergisi, 2009). Aliotti'nin ölümü üzerine mülk varisleri tarafından satılığa çıkarılmış ve 1926 yılında Ödemiş eşrafından Sarıgöllü Hasanağa tarafından satın alınmıştır (Erpi, 1987). Hasanağa, biri bahçenin kuzey, diğeri güneybatı köşesinde iki konut inşa ettirmiş, esas köşk ile diğer servis lojmanlarını ve bağ köşkünü konut olarak kiraya vermiştir. 1930'lu yılların başlarında sigortalı olan köşk yanmıştır. Bahçe, Hasanağa ailesinin mülkiyetinde bulunduğu sürede halka açık tutulmuş, Bucalılar için bir mesire yeri olarak kullanılmış ve Hasanağa Bahçesi olarak adlandırılmıştır. 1930'lu yıllarda verandalı müstakil bir ahşap konut, hizmetliler için tek katlı konutlar dizisi, bir bağ köşkü, konut büyüklüğünde bir kuş kafesi, çimento ve demir kullanılarak taş ve ahşap taklit edilerek yapılmış stalaktitli grottolar, kaskatlar içeren bir havuz kompozisyonu, kameriyeler, havuzlar dikkatle tasarlanmış bahçe içine dağıtılmıştır. Çoğu çam olan ağaçların yerleştirilmesinde de aynı dikkat gözlenmektedir. Bahçeyi batıdan doğuya kesen çizgisel bir yolun iki yanındaki dut ağaçlarının özel yetiştirilmesi ile yarı saydam bir tünel şeklindeki promenada dönüştürülmüş dut ağaçları günümüzde mevcut değildir (İzmir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2017). İlk adı Aliotti bahçesi olan Hasanağa Bahçesi'nin ilk genel düzeninde Anglo - Sakson yaklaşımdan farklı olarak Latin Avrupa anlayışı egemendir. Aliotti malikanesi Buca'daki malikaneler içinde alan olarak en geniş bahçeye sahip olanıdır (Erpi, 1987). Çizgisel dolaşım aksları, doğal malzemeden yapay düzenlemeler veya yapay malzemeden doğal görünüm arayışları bu anlayışın yansımaları olarak kaydedilebilir. Benzer türde bahçe düzeni anlayışına İstanbul Emirgan korusunda rastlanmaktadır. Aliotti'nin bu geniş araziye doğal çevre görünümünde bir hayvanat bahçesi haline getirdiği, geyik, tavus vb. hayvanların yüksek duvarlarla çevrili bahçe içinde serbestçe dolaştıkları ve 1930'lara kadar bahçenin bu hâlini muhafaza ettiğini eski Bucalılar hatırlamaktadır (İzmir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2017). Günümüzde de halen önemini korumakta olan alan, Özkan (2001)'e göre hizmet yarıçapı bakımından semt parkı

niteliğindedir. Hasanağa Bahçesi günümüzde belediye mülkiyetinde olup içerisinde çeşitli bitki ve hayvan türleriyle Buca halkının en önemli dinlenme yerlerinden biridir (Oban Çakıcıoğlu, 2006).

Şekil 1. Araştırma alanının konumu.

Şekil 2. Araştırma alanından fotoğraflar.

Yöntem

Buca İlçesi açısından önemli bir tarihi geçmişe sahip olan Hasanağa Bahçesi'nin kullanım sürecinde mekânsal analizi bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Hasanağa Bahçesi bu çalışmada araştırma alanı olarak seçilmiş ve mekânsal yeterliliği sorgulanmıştır. Araştırma başlıca 4 aşamadan oluşmaktadır (Şekil 3):

-Kavramsal Çerçeve: Bu aşama; araştırma alanının tarihi geçmişi ve mekansal özelliklerine ilişkin literatür çalışmalarıyla, mekanın nasıl kullanıldığını anlamaya yönelik arazi gözlem çalışmalarından oluşmaktadır.

-Veri Toplama: Çalışmada görsel analiz araştırma yönteminden yararlanılmış, Peyzaj Mimarlığı Bölümü Lisans son sınıf öğrencilerinden oluşan 10 kişilik bir grup (Öğrenci Grubu) ile içerisinde yazarların da bulunduğu peyzaj mimarı, şehir plancısı, endüstri mühendisi, inşaat mühendisi vb. mimarlık meslek disipliniyle ilgili uzmanlardan oluşan 10 kişilik bir gruptan (Uzman Grubu) destek alınmıştır. Öğrenci ve uzman grup araştırma alanını yerinde incelemiş ve gerçekleştirdiği gözlemleri takiben kendilerine sunulan önceden hazırlanmış mekansal analiz formu aracılığıyla alanı değerlendirmiştir. Mekansal analiz formunun hazırlanmasında araştırma ekibinin yaklaşımları ile Özkan ve ark (2003), Küçükerbaş ve ark (2013), Kılıçaslan ve ark (2016) yararlanılmıştır.

Çalışma için özgün olarak hazırlanmış olan mekânsal analiz formu 2 ana bölümden oluşmuştur. İlk bölümde, mekânın genel özellikleri (büyüklüğü, tipi, çevre yapılaşma durumu) saptanmış, rekreasyonel işlevler (çocuk oyun alanı, spor alanı, kay - kay pisti, dinlenme - oturma alanı, su yüzeyleri, yürüyüş yolu, bisiklet yolu) ile eğitsel - sosyal - kültürel işlevler (hayvan barınakları, çeşme, sıhhi olanaklar, otopark, plastik elemanlar, bisiklet park yeri) "yeterli", "kısmen" ve "yetersiz" olacak şekilde değerlendirilmiştir.

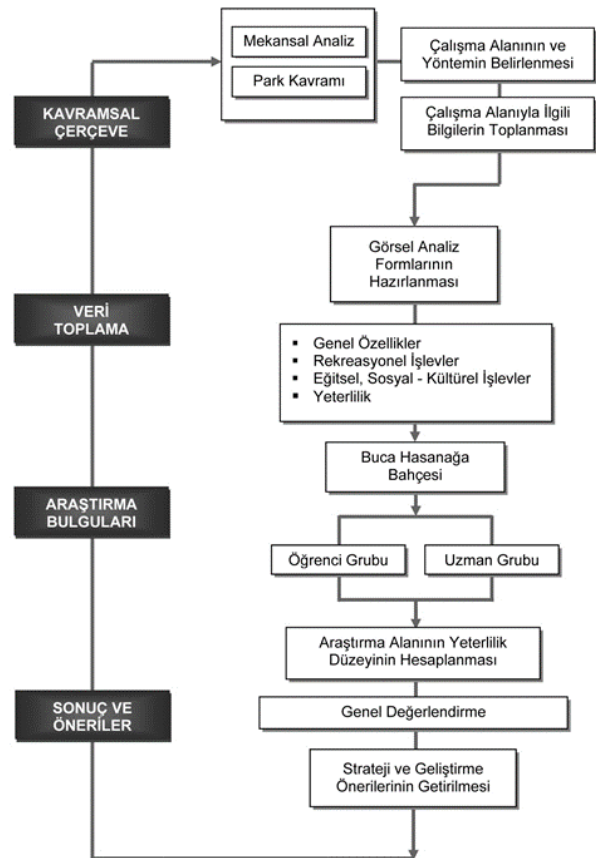
İkinci bölümde ise; araştırma alanı; mekanın organizasyonu, ekolojik özellikleri, bitkisel tasarım, mimari özellikleri, erişim, güvenlik, donatı, sosyalleşmeye katkısı, mekan kullanımı alt başlıklarında yer alan 32 alt kriter yardımıyla "1 en olumsuz", "4 en olumlu" olacak şekilde "1-4" arasında puanlanmıştır.

Puanların analizi aşamasında, birinci bölümde, öğrenci ve uzman grup tarafından, her bir kriter için verilen puanların yüzde karşılıkları hesaplanmıştır.

İkinci bölümde ise, yine öğrenci ve uzman grup tarafından her bir kriter için verilen puanların kriter ortalamaları hesaplanmış, kriter ortalamaları temel alınarak, öğrenci-uzman ortalaması ve genel ortalamalara ulaşılmıştır. Öğrenci ve uzman kriter ortalamalarının hesaplanmasında, her bir kriter için öğrenci veya uzman tarafından verilen puanların yüzde karşılıklarının maksimum 4 olabilecek olan yeterlilik puanı içindeki etki değeri bulunmuş bu sayede öğrenci ve uzman için ortalama ile genel ortalamaya ulaşılmıştır. Ortalama değerleri 1.00-2.00 puan aralığındaki kriterler "yetersiz", 2.01-3.00 puan aralığındaki kriterler "kısmen yeterli" 3.01-4.00 puan aralığındaki kriterler yeterli olarak değerlendirilmiştir.

-Araştırma Bulguları: Literatür çalışmaları, arazi etüt ve gözlemleri ve analiz çalışmalarından elde edilen bulgular mekânsal yeterlilik temelinde değerlendirilmiştir.

-Sonuç ve Öneriler: Değerlendirmeler sonucunda; analiz sonuçlarında da yararlanılarak araştırma alanının yeterliliği tartışılmış, mevcut mekân kullanımındaki aksayan yönler belirlenmiş ve mekan kullanımını geliştirilmek adına strateji ve öneriler üretilmiştir.

Şekil 3. Yöntem akış şeması.

Bulgular

Bu çalışmada; İzmir ili Buca İlçesi sınırları içerisinde yer alan Hasanağa Bahçesi'nin kullanım sürecinde mekânsal açıdan analizi gerçekleştirilmiştir. Uzman

ve öğrenci grupları tarafından "Mekânın genel özellikleri" ve "Mekânsal analizler" alt başlıkları altında belirlenen kriterler yardımıyla araştırma alanı analiz edilmiş ve bulgular elde edilmiştir.

Çizelge 1. Mekânsal analiz formu 1 (mekânın genel özellikleri)

Mekânın Genel Özellikleri							
Büyüklüğü	107.615 m ²						
Tipi	Semt Parkı						
"Çevre Yapılaşma Durumu	Yapılaşma tipi	Konut - İşyeri, Eğitim Kurumları					
	Yoğunluk	Az		Kısmen		Cok	
		Ö	U	Ö	U	Ö	U
		0	10	50	60	50	30
Rekreasyonel İşlevler							
İçerdiği Olanaklar	Yeterli (%)		Kısmen (%)		Yetersiz (%)		
	Ö	U	Ö	U	Ö	U	
Çocuk oyun alanı	80	60	0	20	20	20	
Spor alanı	60	60	40	30	0	10	
Kay - kay pisti	90	60	10	30	0	10	
Dinlenme - oturma alanı	90	60	10	30	0	10	
Su yüzeyleri	0	0	30	80	70	20	
Yürüyüş yolu	100	80	0	20	0	0	
Bisiklet Yolu	70	70	10	10	20	20	
Eğitsel, Sosyal - Kültürel İşlevler							
İçerdiği Olanaklar	Yeterli (%)		Kısmen (%)		Yetersiz (%)		
	Ö	U	Ö	U	Ö	U	
Hayvan barınakları	0	0	30	80	70	20	
Çeşme	0	10	40	20	60	70	
Sihhi olanaklar	10	0	10	70	80	30	
Otopark	0	0	40	60	60	40	
Plastik elemanlar	20	0	40	60	40	40	
Bisiklet park yeri	30	10	10	80	60	10	

Mekânın genel özellikleri

Mekânsal analizlerde öncelikle araştırma alanının genel yapısı ortaya konulmuştur (Çizelge 1). Araştırma alanı 107.615 m² büyüklüğünde bir semt parkı olup; kuzeydoğusunda Dokuz Eylül Üniversitesi Dokuz Çeşmeler Yerleşkesi, Kuzeybatısında ise Buca Fen Lisesi, Buca İlköğretim Okulu ve Buca Fatma Saygın Anadolu Lisesi gibi eğitim kurumlarıyla çevrelenmiştir. Araştırma alanının çevresindeki yapılaşma durumu; öğrenci (% 50) ve uzman grup (% 60) tarafından genelde kısmen yoğun bulunmuştur.

Mekânın rekreasyonel işlevleri:

Araştırma alanı; çocuk oyun alanları, spor alanları, kay - kay pisti, dinlenme - oturma alanları, su yüzeyleri, yürüyüş ve bisiklet yolları gibi olanakları

çermektedir. Araştırma alanı rekreasyonel işlevlere yönelik içerdiği olanaklar yönüyle irdelendiğinde; su yüzeyleri dışında uzman ve öğrenci grubu tarafından genelde yeterli bulunmuştur (Çizelge 1). Uzman grup su yüzeylerini % 80 oranında "kısmen yeterli" olarak değerlendirirken, öğrenciler %70 gibi bir oranla yetersiz bulmuştur. Çalışma alanı içersideki yürüyüş yolları ise hem uzman hem de öğrenci grubu tarafından yeterli düzeyde bulunmuştur (Sırasıyla %100 ve %80).

Eğitsel, sosyal - kültürel işlevleri

Araştırma alanı; hayvan barınakları, çeşme, WC gibi sihhi olanaklar, otopark, plastik elemanlar ve bisiklet park yerleri içermektedir. Bu işlevler, genelde uzman grup ve öğrenciler açısından kısmen yeterli veya yetersiz olarak değerlendirilmiş ve geliştirilmesi

gerekliliği tespit edilmiştir. Özellikle uzman grup hayvan barınaklarını (% 80), sıhhi tesisleri (% 70) ve bisiklet park yerlerini (% 80) yüksek oranda kısmen yeterli olarak değerlendirirken, öğrenci grubu yetersiz olarak değerlendirmiştir (Hayvan

barınaklarını (% 70), sıhhi tesisleri (% 80) bisiklet park yerleri (% 60)). Uzman grup tarafından çalışma alanı içerisinde yer alan çeşme sayısı ise büyük çoğunlukla yetersiz olarak değerlendirilmiştir (%70) (Çizelge 1).

Çizelge 2. Mekânsal Analiz Formu II (Mekânsal Yeterlilik)

Yeterlilik		ÖKO	UKO	ÖUO	GO
Mekânın Organizasyonu	Farklı işlevler üstlenmiş alanlar arasında tampon görevi görme	2.1	2.2	2.15	
	Mekân içi organizasyonun başarısı	2.5	2.0	2.25	
	Yakın çevre ile fiziksel ilişki derecesi	3.3	2.2	2.75	2.52
	Çevreden algılanma derecesi / görülebilirliği	3.4	3.4	3.4	
	Alt mekân içerme	2.5	1.6	2.05	
Ekolojik Özellikler	Bitki çeşitliliği zenginliği	2.5	2.6	2.55	2.68
	Klimatik etkisi	2.8	2.8	2.8	
Bitkisel Tasarım	Gölgeleme	2.7	3.0	2.85	
	Perdeleme	2.4	2.8	2.6	
	Fon oluşturma	2.6	2.4	2.5	2.34
	Sınırlandırma - kuşatma	2.0	2.4	2.2	
	Gürültüyü önleme	1.9	1.2	1.55	
Mimari Özellikleri	Çevre kalitesine / imajına olumlu katkı sağlama	3.0	3.2	3.1	
	Tasarımın orijinalliği / ilgi çekiciliği	1.8	2.2	2.0	2.27
	Gece kullanımını teşvik etme	2.0	1.4	1.7	
Erişim	Mekân girişinin netliği	2.0	2.2	2.1	
	Toplu taşıma araçlarıyla erişim kolaylığı	3.9	3.6	3.75	
	Mekân içi dolaşımın başarısı	3.5	2.8	3.15	2.69
	Mekân içi aydınlatma	2.6	1.6	2.1	
	Yürüme emniyeti	3.1	1.8	2.45	
	Yürüme konforu	3.0	2.2	2.6	
Güvenlik	Psikolojik güvenlik	2.1	1.2	1.65	1.78
	Fiziksel güvenlik	2.2	1.6	1.9	
Donatı	Yapısal donatı	2.4	1.8	2.1	2.4
	Bitkisel donatı	2.6	2.8	2.7	
Sosyalleşmeye Katkısı	Farklı yaş gruplarına hitap etme	3.7	2.6	3.15	
	Toplumun farklı kesimlerini bir araya getirme	3.8	2.2	3.0	3.15
	Grup kullanımına uygunluk	3.8	2.4	3.1	
	Buluşma yeri olma özeliği	3.9	2.8	3.35	
Mekân Kullanımı	Tüm alt bölümlerin kullanımı	3.0	2.0	2.5	
	Kullanımı etkileyen çevresel etmenlerin varlığı	2.1	2.2	2.15	2.1
	Olumsuz iklim etmenlerinden korunma olanağı	1.1	2.2	1.65	

Mekânsal Analizler

Bu aşamada, Çizelge 2'de belirtilen mekânın organizasyonu, ekolojik özellikleri, bitkisel tasarımı, mimari özellikleri, erişim, güvenlik, donatı, sosyalleşmeye katkısı, mekân kullanımı kriterleri, "1 en olumsuz", "4 en olumlu" olacak şekilde uzman ve öğrenci grubu tarafından "0-4" arasında puanlanmış

ve elde edilen değerlerden öğrenci ve uzman kriter ortalamaları hesaplanmıştır (ÖKO ve UKO). Her bir kriter için öğrenci veya uzman tarafından verilen puanların yüzde karşılıklarının maksimum 4 olabilecek olan yeterlilik puanı içindeki etki değeri bulunmuş bu sayede öğrenci ve uzman için ortalama (ÖUO) ile genel ortalamaya (GO) ulaşılmıştır.

Buna göre; en yüksek ÖKO değerlerini; “Toplu taşıma araçlarıyla erişim kolaylığı” (3.9) ve “Buluşma yeri olma özelliği” (3.9) alırken, en düşük ÖKO değerini “Olumsuz iklim etmenlerinden korunma olanağı” (1.1) almıştır. Belirtilen değeri sırasıyla “Park tasarımının orijinalliyi / ilgi çekiciliği” (1.8) ve bitkilerin gürültüyü önleyebilme düzeyi (1.9) almıştır.

En yüksek UKO değeri benzer şekilde; “Toplu taşıma araçlarıyla erişim kolaylığı” (3.6) olarak belirlenmiştir. En düşük UKO değerleri ise, bitkilerin “Gürültüyü önleme” işlevi (1.2) ve alanın “Psikolojik güvenlik” (1.2) açısından yeterliliği olarak görülmektedir. Yine parkın “Gece kullanımını teşvik etme” (1.4) özelliğinin uzmanlar tarafından yetersiz olarak bulunduğu görülmektedir. Parkın farklı alt mekân içerme, aydınlatma ve fiziksel güvenliğine ilişkin kriterler yönüyle de 1.6 gibi bir değer aldığı ve yeterli düzeyde olmadığı belirlenmiştir.

Öğrenci ve uzman ortalamaları irdelendiğinde; “Toplu taşıma araçlarıyla erişim kolaylığı” 3.75 gibi bir ortalamayla oldukça yüksek düzeydedir. Buna karşın bitkilerin gürültüyü önleme özelliğine ilişkin ortalama, 1.55 gibi bir değerde olup oldukça düşüktür. Çalışma alanı; psikolojik güvenlik (Ortalama 1.65) ve olumsuz iklim etmenlerinden korunma olanağı (Ortalama 1.65) açısından da oldukça yetersiz olarak belirlenmiştir.

Genel ortalamalar göz önünde bulundurulduğunda; araştırma alanının insanların sosyalleşmesine katkısı açısından oldukça başarılı olduğu (Ortalama 3.15) belirlenmiş, bunu erişim açısından yeterlilik (ortalama 2.69) ve bitkilerin ekolojik özellikleri (Ortalama 2.68) takip etmiştir. En düşük puanı ise alanın güvenliğine ilişkin kriter almıştır (Ortalama 1.78) (Çizelge 2).

Sonuç ve Öneriler

Araştırma alanı, İzmir Kenti ve Buca ilçesi açısından hem tarihi değeri ve kent kimliğine katkısı, hem de yoğun yapılaşma baskısı altında yaşayan kent halkı için merkezi konumu sayesinde nefes alabilecekleri bir ortam sağlaması nedeniyle vazgeçilmez niteliktedir. Buca ilçesinin merkezinde yeşil alanların sahip olduğu ekolojik işlevleri karşılayan, sosyal, kültürel, rekreasyonel olanaklar içeren Hasanağa Bahçesi her mevsim insanlar tarafından yoğun olarak kullanılmaktadır. Gerçekleştirilen çalışmayla, kent için bu kadar öneme sahip bir parkın, mevcut mekân kullanımındaki aksayan yönleri belirlemek ve bu doğrultuda mekân kullanımını geliştirilmek adına bazı öneriler getirilmiştir.

Bulgulardan elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde;

Mekânın genel özelliklerine göre;

Araştırma alanı, ilk ve orta dereceli okullar ve üniversite yerleşkesiyle çevrelenmiş durumdadır. Park, konut alanları, özellikle öğrencilere yönelik yeme içme mekânları vb. iş yerleri ve Üçkuyular Meydanı arasında tampon görevi üstlenmekte, bu durum mekânın merkezi konumunu gözler önüne sermektedir.

Araştırma alanı birçok rekreasyonel, eğitsel, sosyal – kültürel olanak içermekte bu da kullanımını arttırmaktadır. Bununla birlikte, bu kadar yoğun kullanılan bir parkın özellikle sıhhi olanaklar yönüyle geliştirilmesi gerektiği belirlenmiştir.

Alanda plastik elemanların varlığı mekânı zenginleştirmektedir. Özellikle yakın çevredeki eğitim kurumları da düşünülerek, sosyal ve kültürel aktivitelere daha fazla olanak sağlayan, çeşitli etkinliklerin gerçekleştirileceği alanların (sergi alanları, konser vb. amaçlara yönelik alanlar) oluşturulması mekânın kullanım niteliğini olumlu yönde etkileyecektir.

Alanda farklı yaş gruplarına hitap eden çocuk oyun alanları oluşturulmuştur. Bununla birlikte çocuk oyun alanlarının zemininde kısmi bozulmalar söz konusudur. Özellikle kum havuzunun rutin bakımı gerçekleştirilmelidir.

Tavus kuşlarının içerisinde yer aldığı kafesler bulunmaktadır. Hayvanların daha rahat hareket edebileceği, özellikle çocukların eğitimine ve gelişimine de katkı sağlayacak şekilde tasarıma gidilmelidir.

Özellikle yürüyüş ve bisiklet yolu üzerinde çöp kutuları sayısal olarak arttırılmalı, alanda yer alan çeşme onarılıp kullanılabilir hale getirilmelidir. Alanda yönlendirme levhaları yer almakla birlikte, üzerindeki yazıların okunabilirliği arttırılmalı, uzaktan da okunabilecek yazı boyutları tercih edilmelidir.

Mekânsal yeterlilik analizlerine göre;

Araştırma sonucunda, araştırma alanının mekânsal açıdan genelde kısmen yeterli aralığında olduğu belirlenmiştir.

Alandaki mevcut ağaçlar mekân oluşumuna büyük katkı sağlamakta olup, mekânın kimliğinin oluşmasındaki en önemli faktördür. Alanda bitkisel tasarımı güçlendirecek şekilde yeni ağaçlar

dikilmiştir. Bununla birlikte tasarıma renk getirilerek, mevsimsel farklılıklar vurgulanmalıdır.

Araştırma alanındaki yapısal elemanların seçiminde mekânın tarihi dokusu ve yaşanmışlığını hissettiren özgün tasarımlara yer verilmelidir. Seçilen malzemelerin birbiriyle uyumlu olması da sağlanmalı, donatı elemanlarının seçiminde konsept bütünlüğüne gidilmelidir.

Araştırma alanında olumsuz iklim etmenlerinden korunmaya yönelik önlemlerin alınması gerektiği belirlenmiştir. Bu nedenle gölgeleme, yağmurdan korunma vb. olanaklar sağlayacak yapısal donatı elemanlarına alanda yer verilmelidir.

Alanda çam ağaçlarının yoğun olarak bulunması nedeniyle ağaçların altındaki çim alanlarda yer yer bozulmaların olduğu görülmektedir. Bu nedenle çim alanların bakımı düzenli olarak gerçekleştirilmeli, uygun olan alanlarda çim alanlar diğer yer örtücü bitkilerle değiştirilmelidir.

Araştırma alanında, özellikle güvenliğe (Genel ortalama;1.78) yönelik önlemlerin artırılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bunun temel nedenlerinden birisi aydınlatmanın yetersiz olmasıdır. Aydınlatmaya yönelik gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Bunun yanında, yer döşemesindeki bozulmalar düzeltilerek yürüme konforu artırılmalıdır.

Alanın sosyalleşmeye olan katkısı (Genel ortalama; 3.15) yönüyle oldukça başarılı bulunmuştur. Bununla birlikte çeşitli etkinliklere olanak veren, özellikle öğrencilerin gelişimine yönelik sosyal aktivitelere fırsat tanıyan alt mekânların artırılması, araştırma alanının kullanımını, dolayısıyla toplumun gelişimine katkı sağlayan nitelikli mekânların kullanımını arttıracaktır.

Alanda yer alan tarihi kalıntıların etrafi çevrelenerek koruma altına alınmıştır. Bununla birlikte içerisine çöplerin atıldığı ve izbe hale geldiği görülmektedir. Alanın temizlenmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Kaynaklar

Açık Güneş, G., 2010. Mersin Levanten Yapıları Üzerine Bir İnceleme. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Adana, 68 s.

Akkurt, H., 2004. Batılı Kültürün 19. Yüzyıl İzmir'inde Mekansal Temsili Bornova ve Buca Levanten Konutları, EGEMİMARLIK 2004/3 - 51.

Boyacı, E., 2010. Ülkemizde Kent Parkı İşlevlerini Belirleyen Etmenler. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 107s.

Demir, E., 2006. Toplumsal Değişme Süreci İçinde Gençlik Parkı: Sosyolojik Bir Değerlendirme. Planlama, 4: 69-78.

Erpi, 1987. Buca'da Konut Mimarisi (1838-1934): Bir Yüzyıl Dönemini Kapsayan Mimari Oluşumun Sosyo -Kültürel Analizi ve Tipolojik Sentezi. O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Basım İşliği, 268 s.

İzmir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2017. Buca. <http://www.izmirkulturturizm.gov.tr/TR,77445/buca.html>, (Erişim Tarihi: 08.12.2017).

İzmir Kültür ve Turizm Dergisi, 2009. Tarih Kokan Büyülü Şehir İzmir. Kenardaki Güzellik -Hasanağa Bahçesi. İzmir Kültür ve Turizm Dergisi, Eylül - Ekim 2009, Yıl: 1 Sayı:1, S: 71-73, <http://www.renklikalem.com.tr/old/izmir/izmir01/HTML/files/assets/basic-html/page74.html>, (Erişim Tarihi: 27.10.2016).

Kandemir, R.V., 2010. Kamusal Alan İçerisinde Mahalle Parkları ve Bir Mahalle Parkı Tasarım Rehberi Düşüncesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 124 s.

Kaplan A, Hepcan, S., Küçükerbaş, E., Özkan, B., 2000. Kuşadası Kent Merkezine Yönelik Bir Görsel Analiz Çalışması, Geçmişten Geleceğe Kuşadası Sempozyum Kitabı, Kuşadası, 23 - 26 Şubat 2000, Sayfa: 405 - 410.

Kılıçaslan, Ç., Deniz, B., Kara, B., Polat, Z., Göktuğ, T. H., Malkoç True, E., Kesgin Atak, B., 2016. Mekansal Yeterlilik Kapsamında Aydın Kentsel Alanındaki Parkların Analizi. Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Proje No: ZRF - 11003, 114 s.

Koh, J., Beck, A., 2016. Parks, People and City, <http://www.environmental-expert.com/Files%5C19643%5Carticles%5C7617%5C22s22-1152279082.pdf>, (Erişim Tarihi: 25.10.2016).

Küçükerbaş, EV., Özkan, M.B., Malkoç True, E., Sönmez Türel, H., Altuğ Turan, İ., Özeren, M., 2013. Bergama Kentsel Dış Mekanlarının Yeterliliği Üzerine Bir Araştırma, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Proje No: 2011 - ZRF - 007, 191 s.

Loures, L., Santos, R., Panagopoulos, T., 2007. Urban Parks and Sustainable City Planning - The Case of Portimão, Portugal. Journal of Environment and Development, 3(10): 171-180.

- Oban Çakırcıoğlu, R., 2006. İzmir'in Eski Kentsel Dokusunun Korunması ve Turizm Açısından Deđerlendirilmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitim Anabilim Dalı Coğrafya Öğretmenliği Programı Doktora Tezi Bölümü, 345 s.
- Önder, S., Polat, A.T., 2012. Kentsel Açık – Yeşil Alanların Kent Yaşamındaki Yeri ve Önemi. Kentsel Peyzaj Alanlarının Oluşumu ve Bakım Esasları Semineri 19 Mayıs 2012, Konya, s: 73 - 96.
- Özeker, O., 2011. İzmir'in Levantenleri. Sonsuzluk 25 Aralık 2011. <http://blog.milliyet.com.tr/izmir-in-levantenleri/Blog/?BlogNo=340530>, (Erişim Tarihi: 27.10.2016).
- Özkan, B., 1981. Kıyı Rekreasyonunu Değerlendirme Ölçütleri ve Bunlara İlişkin Yöntemin Kuzey Ege Kıyılarında Uygulanması Üzerinde Araştırmalar. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı ve Süs Bitkileri Bölümü Doktora Tezi, İzmir.
- Özkan, B., 2001. Kentsel Rekreasyon Alan Planlaması. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ders Notları, 79 s.
- Özkan, B., Küçükerbaş, E. V., Kaplan, A., Hepcan, Ş., Malkoç, E., Yiğit, Sönmez, H., 2003. Muğla Kenti Kamusal Dış Mekanları Bağlamında Master Plan Çalışması. ISBN: 975 - 93154 - 0 - 8, Ege Üniversitesi Basımevi, Şubat, 2003, Bornova, İzmir.
- Özkır, A., 2007. Kent Parkları Yönetim Modelinin Geliştirilmesi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Doktora Tezi, Ankara, 176 s.
- Uyanık, H.N., 2016. Yeni Kent Kurgusunda Rekreatif Yeşil Alanlar ve Parklar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Sosyoloji Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 108 s.
- Uzun, G., 1993. Kentsel Rekreasyon Alan Planlaması. Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ders Kitabı No: 48, Adana, 100 s.
- Walker, C., 2016. The Public Value of Urban Parks, The Urban Institute - The Wallace Foundation, http://www.urban.org/uploadedpdf/311011_urban_parks.pdf, (Erişim Tarihi: 25.10.2016).
- Whitfield, D., 2001. Public Services or Corporate Welfare Rethinking the Nation State in the Global Economy. Pluto Press, ISBN: 0 7453 0855 4, 314 p.